

Finansåret 2002

av Svein Aaser



Svein Aaser

Foto: DnB

De internasjonale finansmarkedene har det siste året vært preget av stor turbulens og stilt finansnæringen i mange land overfor betydelige utfordringer. Verdensøkonomien var på vei mot lavkonjunktur allerede før 11. september 2001. Terrorangrepene mot USA påvirket finansmarkedene umiddelbart - først valutamarkedene og senere rente- og kapitalmarkedene og forsikringsmarkedene. De internasjonale finansielle systemene ble satt på betydelige prøver.

Vi kan konstatere at systemene har bestått testen. Det var "business as usual" innenfor de internasjonale valuta- og betalingssystemene i løpet av få timer. Verdipapirmarkedene som allerede i noen tid hadde vist nedgang, fikk en betydelig ekstra nedtur, men tilliten var aldri truet. Forsikringsmarkedene ble satt under et betydelig press. Det var inntrådt en hendelse som gjorde det nødvendig å revurdere vilkårene i forsikringsavtalene, i lys av et helt nytt trusselbilde. Bevisstheten om en økt sårbarhet vil trolig prege de finansielle systemene i hvert fall i noen tid fremover. Bortsett fra dette synes hendelsen ikke å ha satt varige spor i finansmarkedene – med unntak i forsikring.

Den sterkeste markedsmessige belastningen kom på livsforsikringsselskapene, som måtte se store verdier forsvinne på grunn av

fallet på børsene verden over. Heldigvis tok markedene seg denne gang relativt hurtig opp igjen. Det var slett ikke sikkert at det ville gå slik. Nye terroraksjoner kunne ha sendt verdiene inn i nye nedadgående spiraler, med mulige dramatiske konsekvenser for soliditeten i store deler av finansnæringen.

Virkingen var også betydelig for skade-forsikringsselskapene. Regnskapet for de norske skadeselskapene i 2001 viser et driftsunderskudd på 2 milliarder som i stor grad skyldes svikten i finansmarkedene. Dessuten er det skapt en usikkerhet om forsikringsdekninger mot fremtidige terrorhandlinger, som jeg vil komme nærmere tilbake til.

Svein Aaser er konsernsjef i Den norske Bank og styreleder i Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH). Talen ble holdt på FNHs årskonferanse i Oslo 16. april 2002.

Erfaringene fra 11. september gir derfor et utgangspunkt for å foreta en kritisk gjennomgang av de reguleringer som omgir finansnæringen i Norge generelt, og livsforsikringsnæringen spesielt. Vi bør stille spørsmålet om regelverket er tilstrekkelig robust, og samtidig fleksibelt nok i forhold til målet om å beskytte kunders verdier og sikre en langsiktig, god avkastning på midler under forvaltning.

Jeg vil komme tilbake til disse og andre spørsmål knyttet til rammebetingelsene senere, men først si litt om finansnæringens rolle i en markedsøkonomi som vår.

Finansnæringens rolle

I dag er effektive og trygge systemer for formidling av kapital, betalingstjenester, kapitalforvaltning og avlastning for risiko helt nødvendige for at en moderne markedsøkonomi kan fungere tilfredsstillende. Finansnæringens rolle er imidlertid ikke bare å formidle tjenester til det øvrige samfunn – og dermed skape merverdier hos andre – men også gjennom egen verdiskapning å bidra med arbeidsplasser og til lønnsom ressursbruk. Norge har i dag et godt utgangspunkt for å videreutvikle finansnæringen: Vi har en rasjonell finansiell infrastruktur og moderne og effektive finansbedrifter. Norske finansinstitusjoner ligger langt fremme i å ta bruk ny teknologi – og våre kunder har i stort omfang tatt teknologien i bruk.

Myndighetene har gjennom fremsynt lovgivning lagt forholdene til rette for bruk av elektronisk kommunikasjon og avtaleinngåelse. Resultatet er at elektronisk kommunikasjon generelt – og bruk av nettbank spesielt – i Norge ligger helt på topp i internasjonal sammenheng.

Samtidig er Norge fra naturens side utstyrt med enorme naturressurser, som er i ferd med å bli transformert til finanskapital av dimen-

sjoner som i forhold til landets økonomi knapt har sin like i historien! Forholdene ligger derfor vel til rette for at Norge kan utvikle en betydelig finansnæring, som ikke bare kan bidra til vekst og nyskaping i Norge, men også spille en rolle utenfor landets grenser.

Finansnæringens dype forankring i alle deler av norsk økonomi plasserer den i et skjebnefellesskap med samfunnsøkonomien. Eller sagt med en spissformulering: Går det godt for bedriften Norge, går det også godt for finansbedriftene! Den viktigste "rammebetingelsen" for norsk finansnæring er derfor en vekstkraftig og stabil samfunnsøkonomi i god balanse.

Men sammenhengen gjelder også den andre veien – gode rammebetingelser for finansnæringen gir gode vekstvilkår for økonomisk virksomhet i Norge. Når EU nå satser sterkt på å utvikle et reelt felles marked for finansielle tjenester innen 2005, gjennom sin ambisiøse "Action Plan" for finansielle tjenester, er det troen på at dette gir de beste vekstvilkårene for EUs næringsliv, som ligger bak. Spesielt gjelder dette for de små og mellomstore virksomhetene, der mye av nyskapingen og knoppskytingen som er så viktig for sysselsettingen, finner sted. EU har lagt til grunn at en konkurransedyktig finansnæring er en nødvendig forutsetning for at unionen kan nå sitt mål om å bli den mest konkurransedyktige økonomien i verden innen 2010!

Finansnæringens betydning for verdiskapning og vekst er derfor økende. Denne oppfatningen lå blant annet bak opprettelsen av FNH for snart 2 ½ år siden. Gjennom samling av ressursene i de to tidligere næringsorganisasjonene var siktemålet blant annet å få mer tyngde inn i det næringspolitiske arbeidet og større gjennomslag for næringens syn. Dessuten har økt integrasjon i det norske finansmarkedet medført at finanskonsernernes markedsmessige tyngde har økt. Følgelig er det også grunn til å forsterke oppmerksomheten om næringens samlede rammebetingelser.

Jeg registrerer også med tilfredshet at det er blitt økende politisk støtte og forståelse for finansnæringens behov for bedre rammebetingelser. Hope-utvalgets utredning og den politiske behandling av innskuddspensjonsloven er de klareste uttrykkene for dette. Samtidig er det underveis en betydelig revisjon av livsforsikringslovgivningen som innebærer interessante muligheter for næringen, ikke minst dersom forslaget fra Banklovkomisjonen endres på en del viktige punkter.

Arbeidet for bedre rammebetingelser og større gjennomslag for næringens syn pågår på en rekke fronter. Jeg vil i det følgende ta for meg enkelte av de viktigste sakene – der næringen føler at "skoen trykker" mest.

Internasjonalt konkurransedyktige rammebetingelser – "level playing field"

Tradisjonelt har det i Norge ikke vært noen stor forståelse for finansbedriftenes rolle i en markedsøkonomi, slik jeg ovenfor har beskrevet den. I etterkrigstidens norske reguleringsøkonomi ble rammebetingelsene for finansnæringen først og fremst sett på som virkemidler myndighetene kunne benytte i næringspolitikken og i den generelle økonomiske politikken. Innslaget av styring gjennom kvoter, rammer og normer var typisk mer omfattende – og varte lenger i Norge enn i de fleste andre europeiske land. Bank- og finanskrisen i overgangen mellom 1980- og 90-årene markerer i så måte et tidsskille i synet på mulighetene for å styre finansnæringen på tvers av markedskreftene.

Norges deltakelse i EUs indre marked gjennom EØS-avtalen fra 1994 har dessuten bidratt til å øke konkurransetrykket fra utlandet mot norsk økonomi vesentlig – ikke minst i finansnæringen. Økt konkurranse – om den finner sted på like vilkår – er ubetinget en fordel, for samfunnet generelt og for forbru-

kerne spesielt. Rammevilkårenes betydning for finansbedriftenes internasjonale konkurranseevne ble således av stadig større betydning utover på 1990-tallet. Virkningene av den skjerpede internasjonale konkurransen kan avleses i strukturen for norsk finansnæring; I dag har utenlandske finansbedrifter en større tilstedeværelse i det norske markedet enn i kanskje noe annet europeisk land.

Prinsippet om like konkurransevilkår – "level playing field" – ligger til grunn for fellesreguleringen av EUs indre marked. Dette er et prinsipp som norsk finansnæring fullt ut har sluttet seg til. Imidlertid er de fleste av EUs direktiver såkalte minimumsdirektiver, dvs. de setter bare minstekrav til reguleringene som fastsettes på nasjonalt plan.

Det er to markante utviklingstrekk som det er verd å merke seg på dette området: For det første er det en tendens til at stadig mer av fellesskapslovgivningen sikter mot full harmonisering – i motsetning til minimumsharmonisering. For det andre er det en tendens til at stadig mer av reguleringskompetansen tillegges hjemlandsmyndigheten. I dette perspektivet fremstår det klart at de land vil komme best ut i konkurransen som ligger i forkant av utviklingen med sin nasjonale lovgivning.

Innenfor et reelt felles indre marked for finansielle tjenester i Europa vil det i det lange løp være kundenes frie valg mellom tjenester levert fra ulike lands finansbedrifter, som vil avgjøre hvem som blir vinnere og hvem som blir tapere. Nasjonale regler som hemmer egne finansbedrifter i konkurransen om kundenes gunst, vil påføre disse bedriftene tap av markedsandeler eller svekket lønnsomhet – eller mest sannsynlig begge deler.

Konkurranseflateutvalget – det såkalte Hope-utvalget – fremmet i 2000 en lang rekke anbefalinger til hvordan norske rammebetingelser i større grad burde tilpasses til det som gjelder internasjonalt. Særlig gledelig var det at disse anbefalingene var enstemmige – fra et

utvalg med deltagelse både fra myndighetene og fra næringen. Utvalgets anbefalinger er dessuten på flere viktige områder i ferd med å bli fulgt opp. Jeg skal i fortsettelsen se nærmere på enkelte av disse områdene.

Særskilt sikre obligasjoner og verdipapirisering

Et område hvor konkurransen er sterk og inntjeningen presset, er pantelånsmarkedet. Dette er et stort marked hvor låntakerne – husholdninger, bedrifter og kommuner – tilbyr god sikkerhet, og hvor prisen er avgjørende for å få forretninger. For at norske kredittinstitusjoner skal makte å konkurrere – i hvert fall på sitt eget hjemmemarked – må rammevilkårene være på linje med hva de er i andre land. I et marked med små marginer blir detaljene i lovverket viktige.

Vi er nå, etter mange års utredninger, endelig i ferd med å få på plass et lovverk for obligasjoner med pantesikkerhet også her i landet. Internasjonale ratingbyråer legger vekt på selv små forskjeller ved vurderingen av de eventuelle lands regelverk på dette området. Et hakk eller to på ratingen vil være av betydning for de bedrifter som skal konkurrere på dette markedet. FNH har i sin kontakt med myndighetene lagt stor vekt på at det kommer på plass et lovverk som i alle detaljer er tilpasset internasjonale standarder for obligasjoner med pantesikkerhet.

En alternativ finansieringsmåte for blant annet boliglån er såkalt verdipapirisering. Dette innebærer opprettelse av egne selskaper, som ikke er kredittinstitusjoner, og som utsteder obligasjoner med det formål å kjøpe utlånsporteføljer fra banker. Teknikken er vel etablert i USA og England, og blir i økende grad tatt i bruk i andre land i Europa. Også dette er et instrument som norske finansbedrifter bør kunne ta i bruk, på tilsvarende betingelser som i våre naboland.

Regelverket for pensjons- og livsforsikringsvirksomhet

Nesten en million arbeidstakere i privat sektor står i dag uten tjenstepensjonsordning på arbeidsplassen. Det er en klar politisk målsetting å øke utbredelsen av tjenstepensjonsordninger, og tjenstepensjon prioriteres nå høyere enn tidligere blant arbeidstakerne i privat sektor. Det er i denne forbindelse viktig at lov om innskuddspensjon har blitt et fleksibelt og godt regelverk, og at lov om foretakspensjon innebærer en modernisering av regelverket for de ytelsesbaserte ordningene. Lovene innebærer blant annet flere nye muligheter for investeringsvalg for bedriften og de ansatte, samt ulike kombinasjoner av ytelsesbaserte ordninger og innskuddspensjon på samme bedrift. Det er imidlertid viktig at Finansdepartementet raskt vurderer nærmere en del uavklarte spørsmål i forbindelse med lov om foretakspensjon.

Banklovkommisjonen avga sist sommer en utredning som oppfølging av Hope-utvalgets tilråding om modernisering av virksomhetsregler i livsforsikring. Av positive forslag i utredningen er at det særnorske skillet mellom ordinære livsforsikringsselskap og fondsforsikringsselskap – såkalt unit-linked – oppheves. Virksomhetsreglene er foreslått tilpasset de nye pensjonslovene med den økte fleksibilitet i produktutvikling og kapitalforvaltning dette innebærer. Det blir blant annet et bedre skille mellom selskapenes og kundenes midler.

Det må imidlertid foretas endringer i forhold til Kommisjonens forslag for å ivareta Hope-utvalgets mål fullt ut. Det bør eksempelvis bli mer fleksible regler for tilleggsavsetninger, åpning for resultatavhengig kapitalforvaltningsvederlag og mindre detaljerte krav til pristariffer. Norske forsikringsselskaper er videre underlagt kapitaldekningskrav som internasjonalt kun gjelder for banker og andre kredittinstitusjoner. Hope-utvalget på-

pekte at dette særnorske regelverket har uheldige konkurransemessige sider og bør tilpasses det som er vanlig internasjonalt.

Innskuddsgaranti og sikringsfondsavgift

Hope-utvalget pekte også på at den norske ordningen for innskytergaranti var til dels sterkt avvikende fra det som ellers er vanlig internasjonalt, og at dette kunne medføre en spesiell kostnadmessig konkurranseulempe for de bankene som må betale full avgift. I dag er garantiens omfang og de avgifter som innbetales langt høyere i Norge enn i noe annet EØS-land. Dessuten beregnes avgift i Norge både i forhold til samtlige innskudd – også de som overstiger garantibeløpet på 2 millioner kroner per innskyter – og i forhold til øvrige balanseposter og poster utenfor balansen. I andre land er det normalt kun sikrede innskudd som utgjør beregningsgrunnlaget.

Noen tall kan belyse problemstillingen:

I fjor betalte norske forretningsbanker 575 millioner kroner i sikringsfondsavgift. Dersom avgift bare skulle betales for innskudd som faktisk ble sikret gjennom innskuddsgarantien – slik som i andre land – skulle innbetalingen ikke vært høyere enn 225 millioner kroner.

Sett i forhold til sikrede innskudd betalte norske forretningsbanker i fjor en avgift svarende til 0,27 prosentpoeng av renten på slike innskudd. I Sverige er avgiften 0,10 prosentpoeng og i Danmark i praksis null – da fondet der nå baseres på garantier fra bankene. Konkurransesituasjonen – særlig om innskudd ut over garantibeløpet – gjør det derfor til en hastesak for næringen å få internasjonalt konkurransedyktige betingelser også på dette området.

Eierbegrensningsregelverket

Finansdepartementet besluttet i november å nedsette en ekspertgruppe under ledelse av Erling Selvig for å gjennomføre en evaluering av lovreglene om eierskap i norske finansinstitusjoner. Den direkte foranledning til departementets beslutning var press fra EFTAs overvåkingsorgan (ESA) som har konkludert med at de norske eierbegrensningsreglene er i strid med EØS-avtalen. Men uavhengig av denne prosess har det nok også vært en tiltagende oppfatning i Norge – både i næringen og på myndighetssiden – at strukturutviklingen er i ferd med å løpe fra en regulering som baserer seg så sterkt på en forbudslinje. Ikke minst viktig er den sterke integrasjonen som er i ferd med å skje i de nordiske finansmarkeder.

Mot denne bakgrunn mener FNH at det var et riktig og fornuftig grep når Finansdepartementet satte i gang en slik evalueringssprosess. For næringen som for norske myndigheter er det helt utilfredsstillende at det stadig skal være negativ oppmerksomhet internasjonalt om en så sentral del av rammelovgivningen. Finansdepartementet har i sitt siste brev til ESA uttalt at man er innstilt på å legge EØS-avtalens prinsipper til grunn for endringene i eierbegrensningsreglene. Dette er en grunnholdning FNH slutter seg til. I et prinsippvedtak fra FNHs hovedstyre er det dessuten understreket at endringene i eierskapsreglene ikke må ses isolert. Det må samtidig påses at de øvrige rammebetingelser for norske finansbedrifter er på linje med det som er vanlig internasjonalt.

Selvig-utvalgets forslag til nye lovregler om eierforhold er for tiden på høring. Det betyr at de akkurat nå er gjenstand for en omfattende organisasjonsmessig behandling i FNH og våre medlemsbedrifter. På nåværende tidspunkt vil jeg derfor nøye meg med å kommentere ett element i reformene, nemlig at det nå vil bli innført en regel etter modell

av EU-direktivene om at enhver søknad om ervervstillatelse skal avgjøres innen 3 måneder. Er vedtak ikke truffet da, skal tillatelse anses gitt. Men man behøver ikke nødvendigvis alltid bruke fulle 3 måneder på å treffe en avgjørelse!

FNH mener at man bør ha et våkent blikk også for de deler av lovverket for øvrig som kan være egnet til å trekke ut behandlingstiden i slike saker. Det kan gå på hvor avgjørelseskompetanse legges, og hvordan kompetanseforholdene defineres mellom de ulike berørte myndigheter.

Omdanningsadgang for sparebanker

Et lovforslag som vil åpne adgang for sparebanker til å omdanne seg til aksjeselskaper, ble oversendt Stortinget i mars, og lovsaken ventes ferdigbehandlet før sommeren. Dette er et lovtiltak som FNH støtter. Hvilke konsekvenser en slik lovendring vil få for strukturene i det norske finansmarkedet – hvor mange sparebanker som eventuelt vil benytte omdannelsesadgangen – er det imidlertid vanskelig å ha noen formening om.

Organiseringen av arbeidet med finansnæringens rammebetingelser

En vesentlig del av arbeidet med samordning og modernisering av det norske regelverket på finansområdet har i det siste ti-året skjedd i regi av Banklovkommisjonen. Kommisjonens oppgave var opprinnelig begrenset til en gjennomgang av virksomhetslovgivningen for finansinstitusjoner – unntatt forsikringsselskaper – , å vurdere behovet for lovregler om betalingsformidling, samt å komme med forslag til en lov om finansavtaler.

Banklovkommisjonen ble oppnevnt for litt over tolv år siden, og hadde en opprinnelig frist på seg til utgangen av 1993. Det er flere grunner til at arbeidet har tatt tid, ikke minst at mandatet er utvidet og at kommisjonen er

blitt tildelt tilleggsoppgaver underveis.

Det kan uten videre slås fast at Banklovkommisjonen har levert særdeles viktige bidrag på flere områder. Finansavtaleloven var en milepæl. Forslaget til nytt regelverk i livsforsikring inneholder, som jeg allerede har nevnt, en del helt banebrytende elementer. Hovedideen om en samordning og forenkling må selvsagt heller ikke glemmes, det ligger faktisk viktige bidrag i så måte i de utredningene som foreligger.

Men det er også sider ved dette arbeidet som FNH ikke er like tilfreds med. Det er ikke uproblematisk å la en slik kommisjon holde på i så lang tid. Forutsetningene og omgivelsene skifter underveis, og dermed kan delutredninger bli utdatert før man rekker å viderebehandle dem. Sammensetningen blir kanskje heller ikke like godt avstemt hele tiden. Sett fra FNHs side innebærer dette blant annet at vi må betrakte Banklovkommisjonen som en blant flere arenaer for utforming av næringspolitikk. Noen saker må forseres, og noen spørsmål må utredes i alternative fora.

På forrige årsmøte ga FNH uttrykk for at det måtte settes en endelig sluttfrist for kommisjonen. Jeg kommer ikke til å gjenta det nå. Vi begynner å se en slutt på arbeidet, og håper å unngå at vi skal oppleve et tiårsjubileum i forhold til kommisjonens opprinnelige tidsfrist.

Finansnæringen og merverdiavgift på tjenester

Innføringen av generell merverdiavgift på omsetning av tjenester fra 1. juli 2001 har fått betydelige kostnadsmessige virkninger for finansbedriftene. Dette skyldes at finansielle tjenester er unntatt fra avgiftsplikt og at finansbedriftene dermed i liten grad har rett til fradrag for merverdiavgift på tjenester de kjøper inn. For kundene i næringslivet betyr dette at de i realiteten blir belastet en "skjult

moms" – innbakt i finansbedriftens priser – som de ikke kan trekke fra i sitt momsregnskap.

FNH har nylig gjennomført en beregning av hva merkostnadene for næringen faktisk er blitt som følge av innføringen av moms på tjenester. På årsbasis er merkostnaden anslått til 1,3 milliarder kroner, eller 3,5 prosent av de totale kostnadene. Dette er langt mer enn myndighetene la til grunn. Det er derfor behov for en fornyet gjennomgang av regelverket for å sikre at merverdiavgift ikke er mer kostnadsdrivende for norske finansbedrifter enn for konkurrentene fra andre land.

Et av hovedprinsippene bak utformingen av merverdiavgiftssystemet er at det skal være en nøytral form for forbruksbeskatning. Likeartede tjenester skal behandles likt, og det er et mål at regelverket i minst mulig grad skal bidra til at aktørene velger å innrette seg på en annen måte enn det de ellers ville valgt. For finansbedrifter og andre virksomheter som i liten grad har fradragsrett for inngående merverdiavgift motiverer imidlertid dagens regelverk til egenproduksjon i stedet for kjøp av momsbelagte tjenester fra eksterne leverandører.

Slik regelverket nå er kan det ikke utelukkes at "outsourcing" vil bli reversert og bruken av eksterne leverandører redusert for å spare avgift. Dette vil være samfunnsøkonomisk uheldig, og bidra til å forhindre at nødvendige rasjonaliseringer gjennomføres i norsk finansnæring.

Ved fastsettelsen av merverdiavgiftsregelverket i Norge har myndighetene særlig sett hen til hvordan unntaket for finansielle tjenester avgrenses i Sverige og Danmark. Det er utmerket – og var et krav fra næringen. Men det gjenstår fortsatt en del før norske finansbedrifter er likestilt på dette området med våre nordiske konkurrenter – som jo har en betydelig tilstedeværelse i det norske markedet. Eksempelvis er det ennå ikke innført et regelverk som gir fradrag for inngående mer-

verdiavgift ved innkjøp til såkalt delt virksomhet – dvs. ved produksjon både innenfor og utenfor avgiftsområdet. Vi er kjent med at dette spørsmålet for tiden vurderes av myndighetene, og vil oppfordre til at det gis en rask avklaring.

Terror – en ny forsikringsrisiko!

Jeg omtalte innledningsvis at terrorangrepet 11. september hadde medført en ny situasjon på verdens forsikringsmarkeder. Det er på flere områder nå ikke lengre mulig å skaffe full forsikringsmessig dekning for skader som måtte oppstå som følge av terrorangrep. Det mest akutte har vi sett innenfor lufttransport, hvor flyselskapene i forsikringsmarkedet bare fikk dekket en brøkdel av behovet når det gjelder ansvar for skader på tredjeperson. Flyselskapene truet med å sette flyene sine på bakken og myndighetene i en rekke land, også i Norge, grep inn og stilte de nødvendige garantier.

Jeg nevner her bare kort at en egen arbeidsgruppe har vurdert mulighetene for forsikringsmessig dekning av skader som følge av terrorhandlinger i Norge. Hovedkonklusjonen er at slik det internasjonale reassuransemarkedet vurderer risikoen, er det vanskelig og dyrt, og i noen tilfelle i praksis umulig å skaffe den nødvendige reassurans. I denne situasjonen må de norske selskapene, i likhet med selskaper i andre land, gjennom vilkårene sette begrensninger eller gjøre unntak når det gjelder dekning av skader som følge av terrorhandlinger. Selskapene kan bare tilby dekning så langt deres egenkapital eller reasuransedekning gir rom for det. Den eneste realistiske mulighet som FNH ser som kan gi en økt dekning, er at staten går inn og påtar seg en rolle som risikobærer i forhold til terror-skader. Dette er selvsagt en sak som bare myndighetene selv kan ta stilling til. Forsikringsnæringens og FNHs rolle er i første rekke å peke på det foreligger et problem her.

Behovet for modernisering av norsk økonomi

Finansnæringen har – som jeg tidligere har redegjort for – en sterk egeninteresse i at norsk økonomi fungerer godt og at ressursene utnyttes effektivt. Samtidig gir de store oljeinntektene oss i dag en unik handlefrihet i den økonomiske politikken. Men om inntektene fra oljen er aldri så store, er det viktig å minne om at det er utnyttelsen av vår viktigste "naturressurs" – arbeidskraften – som er avgjørende for hvilken vekst vi får til i økonomien, og dermed for velferden i vårt samfunn fremover. Den økte handlefriheten må derfor benyttes på en måte som ikke svekker effektiviteten i økonomien – eller til å utsette nødvendige reformer fordi beslutninger møter motstand.

Finansbedriftene kan spille en vesentlig rolle i den moderniseringsprosessen som nå pågår i norsk økonomi. Dette gjelder både gjennom å engasjere oss som næring i å finne markedsøkonomiske løsninger i grenselandet mellom offentlig og privat tjenesteyting, og gjennom å være en samarbeidspartner og leverandør for næringsliv og husholdninger, i arbeidet med å finne gode finansielle løsninger på "hverdagens" problemer.

Behovet for reformer av offentlig sektor er understreket både av den nåværende og den forrige regjeringen. I dag er andelen som er ansatt i offentlig sektor i Norge blant de høyeste i OECD-området – og høyere enn i noen av våre naboland. Dessuten har veksten i offentlig sysselsetting vært formidabel – gjennomsnittlig 3 ¼ prosent per år fra 1970 til 2000. Det er åpenbart at vi ikke kan fortsette å dekke behovet for tjenester fra offentlig sektor gjennom å ansette stadig flere der, i samme tempo som tidligere.

I tillegg kommer at handlingsregelen for økt bruk av oljepenger nødvendigvis vil medføre økt etterspørsel etter arbeidskraft også i private tjenesteytende næringer. Presset som

dette vil gi på pris- og kostnadsstigningen – samt behovet for en høy rente for å dempe inflasjonen – vil dramatisk kunne svekke mulighetene for å drive konkurranseutsatt vare- og tjenesteproduksjon i Norge.

Derfor er det nødvendig i større grad å konkurranseutsette – og om nødvendig privatisere – de deler av det offentlige tjenestetilbudet som like godt – og kanskje bedre – kan løses gjennom markedet.

Men reformene må ikke stoppe ved offentlig sektor. Det er nødvendig med tiltak for å effektivisere hele økonomien, blant annet gjennom å øke konkurransen i alle deler av næringslivet og få vedtatt reformer i skattesystemet. Skatteutvalget som nå er i arbeid har her en stor utfordring i å få på plass et skattesystem som i større grad stimulerer til innsats og arbeid, og som er konkurransedyktig med de fremtidige skattesystemer som vi ser konturene av i EU og andre konkurrentland.

Det er likevel i Pensjonskommisjonen at det viktigste arbeidet med å øke effektiviteten i norsk økonomi nå pågår. Andelen yrkesaktive per pensjonist vil om 30 år være redusert fra dagens 2,6 til ca. 1,9. Utgiftene til alders- og uførepensjoner i folketrygden vil samtidig øke fra 7 prosent til 16 prosent av BNP. I tillegg kommer økte utgifter til helse og omsorg for en stadig aldrende befolkning.

Pensjonssystemene må derfor innrettes slik at samfunnet har mulighet til å innfri pensjonsloftene, uten at det påfører de yrkesaktive et skattenivå som svekker motivene til å stå i arbeid. Det betyr blant annet at sammenhengen mellom arbeidsinnsats og pensjon må bli tydeligere enn i dagens system, slik at det lønner seg å arbeide – også i forhold til pensjon.

Som den beste løsning på utfordringene som en aldrende befolkning gir, har FNH gått inn for en pensjonsreform som innebærer fondering av folketrygdens tilleggspensjoner utover en grunnlytelse, og med større indivi-

dualisering av rettighetene. Ved også å åpne for individuelle investeringsvalg for deler av midlene – slik det er gjort i Sverige – kan tidligpensjonering motvirkes samtidig som interessen for sparing og pensjonsspørsmål vil øke.

I tillegg kommer at fonderingen kan gjøres på måter som fremmer norsk egenkapitaldannelse og privat eierskap. Dette åpner for over tid å bygge ned det omfattende statlige eierskapet, samtidig som det kan legges til rette for å vitalisere det norske verdipapir- og egenkapitalmarkedet. Finansnæringen vil selvfølgelig kjenne sin besøkelsestid i forhold til en slik reform. Vi er imidlertid forberedt på å måtte konkurrere om å tilby forvaltnings- og pensjonstjenester inn mot en slik reformert folketrygd med tilbydere fra hele EØS-området.

Avslutning

Det er forandringens vinder som blåser i finansmarkedet. I tillegg til et voksende behov for realkompetanse i finansielle spørsmål vil endringskompetanse blir stadig viktigere for den som vil overleve i et stadig hardere konkurranseklima. Norsk finansnæring har et godt utgangspunkt for fortsatt å kunne betjene norske bedrifter, husholdninger og kommuner med moderne, effektive finansielle løsninger også i fremtiden. Men en slik utvikling kommer ikke av seg selv. Det må satses på finansnæringen – og i finansnæringen – for at Norge skal fremstå som et foretrukket lokaliseringssted for finansiell produksjon og tjenesteyting. FNH ønsker å være en konstruktiv medspiller med kundene og myndighetene i dette arbeidet.